

**Un pareire de Vimbodí acusat
d'haver-se convertit a l'islam
(Tortosa 1522)**

Joan-Hilari Muñoz i Sebastià

Un pareire de Vimbodí acusat d'haver-se convertit a l'islam (Tortosa 1522)

Joan-Hilari Muñoz i Sebastià

Professor de Secundària a l'IES Ramon Berenguer IV d'Amposta (Montsià)
C./Joan Amic 35
43500 Tortosa

Paraules clau: Tortosa, Vimbodí, justícia, pareire, religió

Abstract:

En un document tortosí, es té notícia d'un pareire d'origen cristià, de Vimbodí, que es proclama musulmà i se l'executà per aquest fet.

En un documento de Tortosa, se tiene noticia de un tejedor de lana de origen cristiano, de Vimbodí, que se proclama musulmán y se le ajusticia por este hecho.

Introducció

El dia 12 d'octubre de l'any 1522, Rafael Feliu, prevere i fiscal de la cúria diocesana de Tortosa, s'assabentà que aquell mateix dia el veguer i els paers¹ de Tortosa, com a màximes autoritats judicials de la ciutat, havien fet empresonar al pareire Joan Ribera, natural de Vimbodí. Se l'acusava formalment de que, tot i que era cristià i fill de cristians, es feia dir públicament Mahoma i portava a la roba una senyal feta amb tela que l'identificava com a fidel musulmà.

Com que les acusacions que pesaven sobre Ribera pertanyien al fur eclesiàstic, les autoritats de la cúria diocesana de Tortosa van demanar al veguer i paers de la ciutat que el pareire vimbodinenc fos tramés davant el tribunal del bisbat per tal d'ésser jutjat sota el dret canònic.

L'interrogatori de l'acusat

Quatre dies després de la demanda de Rafael Feliu, fiscal de la cúria diocesana de Tortosa, Joan Ribera declarava davant dels membres del tribunal eclesiàstic del bisbat de Tortosa. Les respostes donades per aquest davant la cúria són molt interessants perquè aporten algunes dades que poden explicar, en certa mesura, el

¹ A la ciutat de Tortosa, i fins el Decret de Nova Planta, els jutges municipals eren coneguts amb aquesta denominació.

motiu de la seva suposada conversió a la fe musulmana. Però abans de comentar-les una mica, potser caldria transcriure íntegrament l'interrogatori, a causa del seu evident interès:

Presa confessió de Joan Ribera, perayre del lloch de Vinbodi

Et primo fonch demanat de hon és ell confessant y com a nom. Et interrogatus dix que a nom Joan Ribera e és perayre del lloch de Vinbodi.

Demanat més si ell confessant presumeix y si sab per què és pres y detengut en les presons eclesiàstiques. Et dix que no-u sab ell confessant.

Demanat més ell confessant en moltes e diverses parts se és nomenat Mafoma dient e adverant que era moro e si portas senyal de moro en los pits ço és miga luna de drap. E dix que és veritat que ell confessant se és dit e nomenat Mafoma e a dit que era moro, e a portat en los pits un senyal de miga luna de drap que acostumen portar los moros.

Demanat en quines parts se és nomenat ell confessant Mafoma y quant temps ha y en quins llochs. Et dix ell confessant que ell confessant se és comensat a dir Mafoma del lloch de Aldover, ençà e per tot haurà un mes poch més o menys.

Demanat més per quina causa e rahó ell confessant, lexant lo nom de christià se feya nomenar moro. Et dix ell confessant que per exir bandegat de Cathalunya.

Demanat més si ell confessant és estat en algunes moreries del regne de València y de Aragó y si se ha dit en aquelles moro. Et dix ell confessant que és estat en algunes moreries del regne de València, ço és en Paterna e en Manises, y en regne de Aragó en Epila, emperò que no se és dit ni nomenat moro. E més interrogatus dix que en lo lloch de Epila anava en companyia de un [...] del compte de Aranda, e en Paterna e Manises anava en lo camp del visorey contra la Jermania.

Demanat si ell confessant a navegat per mar ab algunes fustes y si és estat en lo regne de Berberia. Et dix ell confessant que mai és anat per mar ni és estat en Berberia, salvo que de Barcelona anà una vegada a Màlagua.

Demanat si en algun temps ell confessant a fet ningunes cerimònies de moro. Et dix que no a fet ell confessant may algunes cerimònies de moros, bé dix que sent ell confessant moço del carceller de Tarragona a vist que uns moros que estaven presos feyen la çala.²

Demanat més hi exortat ell confessant que diga veritat de les coses és estat interrogat si és delat, altrament per los [...] indicis serà procehit a tormentarlo e ferli dir la veritat. Et dix que ja ha dit la veritat e que més no pot dir del que a dir, encara que-l turmenten.

Demanat més per quina causa era ho a ell confessant eren levades les orelles. Et dix que per respecte que ell confessant anava en companyia de dos hòmens que pengaren en Barcelona et feren li portar un fardell de roba, e dits hòmens eren saltiegadors.

² La "salà" o "çala" era el nom amb el qual es coneixia en català la crida a l'oració dels musulmans. Ma. Teresa FERRER. "L'aljama islàmica de Tortosa a la Baixa Edat Mitjana" *Recerca (Tortosa)* 7 (2003) p. 225.

Demanat més si ell confessant se vol defendre o sotsmetre de les coses de les quals és delat e inculpat. Et dix: ell confessant que del que a dit e confessat no entén deffendrés sinó que se sotsmet a la mercè e misericòrdia dels ministres de la cort del reverendíssim senyor bisbe de Tortosa, e promet suportat qualsevol penitència temporal, spiritual (o) corporal que li serà donada e no appellará ni aquella recorrerá.

La fi del procés: la sentència i la pena imposada

A l'endemà de l'interrogatori, o sigui el 17 d'octubre de l'any 1522, el doctor Pere Crespo, vicari general i oficial del bisbat de Tortosa pel bisbe i Papa Adrià d'Utrecht, va emetre la sentència. En el moment de fer-la pública es van tenir molt presents l'existència de diversos elements eximents:

- En primer lloc es remarcava el fet (molt important) que realment no es tractava d'un veritable cristià renegat (o sigui, passat a l'Islam), perquè no s'havia pogut demostrar que Ribera es convertís veritablement a l'islamisme, ja que no coneixia els ritus ni sembla que tampoc la llengua àrab. També era important el fet que mai hagués anat al Nord d'Àfrica, lloc on molts presoners cristians es convertien a la fe musulmana per tal de millorar la duresa del seu captiveri. Aquest conjunt de fets provocaran un gran alleugeriment de la pena imposada, ja que els presoners acusats d'haver apostatat del cristianisme, normalment eren condemnats a mort.³

- També es tingué ben present el "currículum" professional de Ribera: soldat a sou de nobles durant les Germanies del Regne de València, no tenia orelles⁴ per ser còmplice de lladres condemnats a mort,...

- Finalment, el penediment mostrat pel reu davant el tribunal que el jutjava i l'acceptació de la pena que li volguessin imposar, va empènyer les autoritats judicials del bisbat de Tortosa a emetre una sentència dura però no excessivament severa: es condemnava el pare Ribera a ser assotat pels carrers de la ciutat de Tortosa, seguint l'itinerari acostumat, que normalment travessava tot el nucli urbà en sentit longitudinal, o sigui, des del Portal de sant Joan (situat al sud de la ciutat) fins al de Vimpeçol, situat al Nord. Aquesta pena era habitualment imposada als lladres a la ciutat de Tortosa a principis de l'edat Moderna.⁵ Un cop emesa la

³ El dia 3 de juny de l'any 1525 fou degollat i esquarterat a la ciutat de Tortosa un home anomenat Jaume Nebot Guiseres, acusat de renegar i d'haver format part d'un estol armat de pirates nordafricans en la presa i saqueig de la vila d'Amposta durant l'any 1521. ACTE (= Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre). FMT (= Fons Municipal de Tortosa.) *Clavari 110, s/f.*

⁴ Aquesta pena s'imposava moltes vegades als lladres per així ser fàcilment identificables com a tals en un futur: el dia 15 de febrer de l'any 1511 el botxí de Tortosa va assotar i tallar les orelles d'un lladre anomenat Joan de Exatina. ACTE. FMT. *Clavari 107.*

⁵ Així, per exemple, el dia 19 d'octubre de l'any 1515, Andreu Esteve, botxí de Tortosa, va rebre 20 sous "per lo salari e treballs de açotar un ladre apellat Francesc, fill de Joan Francès, del coll de Sant Joan fins al portal de Vimpeçol (...) per crim de ladronici..." ACTE. FMT. *Clavari 108.*

sentència, el vicari general del bisbat de Tortosa, com a màxima autoritat eclesiàstica, va trametre el reu al veguer i paers de la ciutat per a que apliquessin la pena a Joan Ribera.

Un breu comentari final

Un cop conegut (de forma excessivament breu, malauradament) tot l'entrellat del procés, potser ens caldria finalment intentar respondre a la pregunta de per què un paraire vimbodinenc, amb una vida certament agitada, va acabar sent assotat pels carrers de la ciutat de Tortosa als inicis de la tardor de l'any 1522 per haver-se volgut fer passar per musulmà.

Crec que és molt difícil que ho descobrim mai, perquè la documentació localitzada fins ara no dóna per a més, però sí que una bona pista ens la pot donar una afirmació feta pel mateix Joan Ribera durant l'interrogatori: s'havia comportat d'aquella manera perquè volia ser "bandejat" de Catalunya, o sigui expulsat.

Probablement tenia l'esperança que si era reconegut com a musulmà per les autoritats de Tortosa seria tramès fora de les fronteres de Catalunya (potser al Nord d'Àfrica) però, tot i així, encara no sabem els motius de per què volia marxar d'aquesta manera. Potser volia escapolir-se de la temible justícia del monestir de Poblet, d'on era vassall?⁶

Sigui com sigui, creiem que estem davant d'una interessant mostra de microhistòria social, ja que Ribera era un clar exemple de marginat per una societat, com la de principis del segle XVI, cada vegada més rigorista i menys disposada a permetre diversitat dintre del seu si (pensem en els jueus conversos, en els protestants...).

Dades de l'estudi

Rebuda, desembre del 2005, acceptació, març del 2006; supervisió, Valentí Gual Vilà.

⁶ Una interessant aproximació a l'exercici de la justícia per part del monestir de Poblet ha estat tractada per: Valentí GUAL. *L'exercici de la justícia eclesiàstica. Poblet, segles XV-XVII*. Barcelona: Rafael Dalmau 2000 i, sobretot, *Justícia i Terra. La documentació de l'Arxiu de Poblet (Armari II)*. Valls: Cossetània 2003.